

آنچه باید درباره قانون جدید چک بدانیم

مالی متقاضیان دسته چک، سقف اعتباری در نظر گرفته شده است. به این معنی که آن‌ها دیگر نمی‌توانند بیش از حد مجاز تعیین شده چک صادر کنند. این اقدام می‌تواند مانع سوءاستفاده از افراد با بضاعت مالی کم شود.

بی‌پشتوانه خودداری می‌کنند. با رعایت این موارد، افراد و کسب‌وکارها ملزم به مدیریت بهتر منابع مالی خود می‌شوند و انضباط مالی در جامعه بهبود می‌یابد. یکی دیگر از مزایای قانون جدید این است که در صورت برگشت خوردن چک، دارنده آن می‌تواند به سرعت برای صدور اجراییه اقدام کند. فرایند مذکور باعث می‌شود دارنده چک بتواند به سرعت مطالبات خود را وصول کند. با ساده‌تر شدن روند صدور اجراییه و کاهش بوروکراسی اداری، هزینه‌ها و زمان مورد نیاز برای پیگیری چک‌های برگشتی کاهش پیدا می‌کند. این امر به نفع تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی است که نیاز به دسترسی سریع به منابع مالی خود دارند. همچنین با ممنوعیت صدور چک در وجه حامل، چک‌ها باید به نام افراد خاصی صادر شوند که چنین چیزی از سوءاستفاده و سرقت چک‌ها جلوگیری می‌کند. هر چک هویت مشخصی دارد که به راحتی قابل پیگیری است. در نهایت نیز با کاهش احتمال تقلب و سوءاستفاده، سلامت معاملات تضمین می‌شود و تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی با اطمینان بیشتری به مبادلات مالی خود می‌پردازند. از طرفی کسب‌وکارهای کوچک که معمولاً بیشتر در معرض ریسک‌های مالی قرار دارند، با استفاده از این قانون می‌توانند از حمایت‌های بیشتری برخوردار شوند. کاهش تعداد چک‌های برگشتی و افزایش شفافیت مالی به این کسب‌وکارها یاری می‌رساند تا با اطمینان بیشتری فعالیت کنند. آن‌ها با افزایش شفافیت و کاهش ریسک‌های مالی، به منابع مالی مطمئن‌تری دسترسی دارند و برنامه‌های توسعه‌ای خود را با خیال راحت‌تری اجرا می‌کنند.

در کنار مزایای متعدد، قانون جدید چک با پیچیدگی‌هایی نیز برای تجار و تولیدکنندگان همراه است. احتمال دارد افزایش پیچیدگی‌های اداری و بوروکراسی برای تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی- که نیازمند انجام سریع معاملات هستند- مشکلاتی ایجاد کند. الزام به ثبت اطلاعات چک‌ها در سامانه صیاد و استفاده از چک‌های الکترونیکی، آشنایی و آموزش کاربران را می‌طلبد. این مسئله می‌تواند افزایش هزینه‌های اداری و نیاز به زمان بیشتر برای تطبیق با سیستم‌های جدید را در پی داشته باشد. همچنین، محدودیت‌های اعتباری ممکن است به کمبود نقدینگی برای برخی کسب‌وکارها منجر شود. تولیدکنندگان و فعالان نیازمند نقدینگی بیشتر، با چالش‌های مالی مواجه می‌شوند که می‌تواند بر فعالیت‌های تجاری آن‌ها تأثیر منفی بگذارد.

برخی فعالان اقتصادی معتقدند قانون جدید از این حیث اهمیت دارد که هر فردی تنها می‌تواند براساس توان و بنیه مالی خود چک بکشد و این کار جلوی گرفتاری‌های بعدی را می‌گیرد. در گذشته ممکن بود یک فعال اقتصادی تعهد سنگینی بدهد، اما از عهده آن بر نیاید. این موضوع زمانی دردسر ایجاد می‌کرد که تعهد فوق مثل یک زنجیر باعث ایجاد تعهدات دیگری می‌شد و سایرین را نیز متعهد می‌کرد. در صورتی که فرد اول از پس تأمین مبلغ بر نمی‌آمد، افراد زیادی در این رابطه گرفتار می‌شدند. اکنون با توجه به محدودیت‌ها و سختگیری‌های ایجاد شده، فعال اقتصادی با در نظر گرفتن سرمایه و میزان نقدینگی خود تعهدات را برعهده می‌گیرد؛ نکته‌ای که می‌تواند دوباره اعتبار را به چک برگرداند.

اینکه افراد با توجه به توان مالی خود دسته چک دریافت کنند، اقدام مهمی است. اما مهم‌تر از آن، ضمانت اجرایی است که اگر اتفاق بیفتد اعتباربخشی به چک صورت خواهد پذیرفت. البته برخی بنگاه‌های تولیدی و حتی کارخانجات در صورت مواجهه با مشکل مالی، دیگر نمی‌توانند دسته چک بگیرند که این مسئله تبعات جبران‌ناپذیری برای کسب‌وکار آن‌ها در پی خواهد داشت. بحث زیرساخت‌ها در اجرای قانون چک بسیار مهم است. اگر این قانون دقیق اجرا شود، شاید در کوتاه‌مدت به دلیل سخت‌گیری‌هایی که بعضاً اعمال خواهد شد، مشکلاتی برای تولیدکنندگان به‌وجود آید، اما به‌طور قطع در بلندمدت پیامدهای مثبتی دارد که تولیدکنندگان نیز از آن تأثیرات بهره‌مند می‌شوند.

برگشتی، به نوعی از چک اعتبارزدایی شده بود. حال با مجموعه قوانین و مقرراتی که به تصویب رسیده و به مرور طی این چندسال به مرحله اجرا گذاشته شده، وضعیت در این حوزه بهبود خواهد یافت.»

مزایای قانون جدید

ثبت الکترونیکی چک‌ها در سامانه صیاد سبب می‌شود تا اطلاعات هر فقره چک به‌طور کامل و شفاف در دسترس باشد. این اقدام احتمال صدور چک‌های بدون پشتوانه را کاهش می‌دهد و طرف‌های معامله می‌توانند قبل از پذیرش چک، اعتبار صادرکننده را بررسی کنند. شفافیت در ثبت اطلاعات چک‌ها کاهش تعداد چک‌های برگشتی را به دنبال دارد؛ زیرا صادرکنندگان چک نمی‌توانند بدون داشتن اعتبار کافی چک صادر کنند. همچنین تمامی اطلاعات چک‌ها به صورت آنلاین در اختیار طرفین معامله قرار دارد. این امر تمامی جزئیات مربوط به چک‌ها را به راحتی در دسترس قرار می‌دهد.

به بیان دیگر، با ثبت الکترونیکی چک‌ها، امکان

پیگیری دقیق‌تر و سریع‌تر چک‌ها فراهم می‌آید. قابلیت پیگیری باعث افزایش اعتماد بین طرفین معامله و کاهش احتمال تقلب می‌شود. قانون جدید با الزاماتی که ایجاد کرده، به تدریج فرهنگ مسئولیت‌پذیری نسبت به پرداخت‌های مالی را در جامعه رواج می‌دهد. به این ترتیب افراد با دقت بیشتر در توانایی مالی خود، از صدور چک‌های

بانک مرکزی، در جدیدترین به‌روزرسانی قانون چک اعلام کرده که الگوی تعیین سقف اعتباری برای متقاضیان دسته چک در نیمه اول امسال، نهایی و اجرا می‌شود. جهت اجرای این طرح، با توجه به سوابق

تغییرات مثبت قانون چک با هدف جلوگیری از صدور چک‌های بلامحل توسط افراد فاقد اعتبار و توان مالی صورت گرفته است. یکی از مزایای اصلی این طرح، کاهش تعداد چک‌های بدون پشتوانه یا برگشتی است، به شرطی که سقف اعتباری متناسب با سابقه و توان مالی فرد تعیین شود. این امر باعث افزایش امنیت و اعتماد عمومی نسبت به چک‌ها می‌شود و جلوی سوءاستفاده‌ها و کلاهبرداری‌ها را می‌گیرد. کاهش چک‌های برگشتی همچنین به نفع نظام بانکی است؛ زیرا هزینه‌های پیگیری و وصول مطالبات را برای بانک‌ها کاهش می‌دهد. از سویی عده‌ای اقدام فوق را از جنبه فرهنگی مثبت ارزیابی می‌کنند و معتقدند این کار باعث ارتقای فرهنگ پرداخت و انضباط مالی در جامعه می‌شود. البته این طرح ممکن است معایبی نیز داشته باشد. به عنوان مثال، شاید صاحبان کسب‌وکارها برای فعالیت‌های تجاری خود نیاز به نقدینگی بیشتری از سقف اعتباری تعیین شده داشته باشند، که این مسئله می‌تواند به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط آسیب برساند. همچنین برخی از متقاضیان دسته چک نگران‌اند که سیستم جدید باعث پیچیده‌تر و زمان‌برتر شدن فرایند بوروکراسی اداری شود و موانع بیشتری بر سر راه تجارت آن‌ها ایجاد کند. به‌طور کلی، تصمیم جدید بانک مرکزی درباره تعیین سقف اعتباری برای متقاضیان چک، اگرچه می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی و کاهش چک‌های برگشتی کمک کند، اما باید به دقت اجرا شود تا از ایجاد مشکلات جدید برای کسب‌وکارها و پیچیده‌تر شدن فرآیندهای اداری جلوگیری به عمل آید.

تغییرات کلی قانون چک

از اواخر سال ۱۳۹۹ قانون چک به‌صورت کلی تغییرات زیادی را تجربه کرده است. ثبت اطلاعات چک‌ها در سامانه صیاد باعث شد تمام چک‌های صادره متمرکز و قابل پیگیری باشند. این موضوع کاهش تقلب، عدم سوءاستفاده از چک‌ها و افزایش اعتماد عمومی به سیستم بانکی را در پی داشت. همچنین با ممنوعیت صدور چک در وجه حامل، ریسک سرقت و سوءاستفاده از چک‌ها به‌طور قابل توجهی کاهش یافته است. هر فقره چک که صادر می‌شود باید به نام یک فرد خاص باشد که به افزایش امنیت معاملات کمک می‌کند. از طرفی فرایند ساده‌تر و سریع‌تر صدور اجراییه برای چک‌های برگشتی موجب می‌شود که حقوق دارنده چک سریع‌تر احیا شود و فشار مالی بر گیرندگان چک برگشتی کاهش یابد. در نهایت استفاده از چک‌های الکترونیکی باعث افزایش کارایی و امنیت در معاملات می‌شود. این چک‌ها نیازمند ثبت در سامانه چکاد هستند که زیر نظر بانک مرکزی عمل می‌کند و از امنیت بیشتری نسبت به چک‌های کاغذی برخوردار است. البته این قانون در ابتدا معایبی هم داشت که به مرور زمان برطرف شد؛ ازجمله اینکه ثبت اطلاعات چک در سامانه صیاد و استفاده از چک‌های الکترونیکی نیازمند آشنایی و آموزش کاربران است. بسیاری از افراد، به‌ویژه در شهرستان‌های کوچک، با سیستم‌های فوق ناآشنا هستند و نیاز به آموزش بیشتری دارند. الزام به ثبت اطلاعات چک‌ها در سامانه‌های الکترونیکی می‌تواند باعث افزایش هزینه‌های اداری برای بانک‌ها و کاربران شود. این هزینه‌ها شامل هزینه‌های نرم‌افزاری، آموزش کارکنان و کاربران و نگهداری سامانه‌هاست. همچنین احتمال دارد هر سیستم الکترونیکی با مشکلات فنی مواجه شود. قطع شدن اینترنت، خرابی سامانه‌ها و مشکلات نرم‌افزاری، با ایجاد تأخیر در ثبت و پیگیری چک‌ها مشکلاتی برای کاربران ایجاد می‌کند.

بازگشت اعتبار به چک

کامران ندری، کارشناس مسائل پولی و بانکی در گفت‌وگو با «آتی‌نو» ضمن اشاره به اینکه قانون جدید چک چند سالی است اجرایی شده، گفت: «با توجه به اینکه چک به عنوان وسیله مبادله در نظام اقتصادی

چک یک ابزار پرداختی است که در کنار سایر ابزارها همچون وجه نقد، برات و سفته در معاملات مورد استفاده مردم قرار می‌گیرد. از مهم‌ترین ویژگی‌های چک که موجب استقبال مردم و کسب‌وکارها می‌شود، به تأخیر انداختن تسویه معاملات است. البته در سال‌های اخیر، این ابزار پرداخت مهم بنا به دلایلی از رونق افتاده و اعتبار خود را از دست داده بود. به‌طوری که بیشتر از آسان‌سازی فرایند انجام معاملات، باعث ایجاد مشکل برای مردم و کسب‌وکارها می‌شد، تا جایی که در سال ۱۳۹۶ رتبه دوم پرونده‌های حقوقی به موضوع مطالبه وجه چک اختصاص یافت. برای درک گستردگی مسائل ایجاد شده به وسیله چک در فضای کسب‌وکار کشور، نگاهی می‌اندازیم به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس که با عنوان «پایش فضای کسب‌وکار» در سال ۱۳۹۵ منتشر شد. در این متن ۲۳۳ تشکل اقتصادی، موضوع چک‌های برگشتی را پنجمین مشکل بزرگ کسب‌وکارها معرفی کردند. نکته دیگر آن که از نظر تشکل‌های فوق، موضوع چک برگشتی حتی مشکل‌سازتر از بی‌ثباتی مواد اولیه، عرضه کالاهای قاچاق و تحریم‌های بین‌المللی بوده است. به همین خاطر، چک‌های برگشتی یک مشکل اساسی برای بیشتر کسب‌وکارها و کارخانه‌های تولیدی به حساب می‌آمد. با هر بار برگشت خوردن چک، از یک طرف سرمایه در گردش گیرندگان چک برگشتی اختلال پیدا می‌کرد و از طرف دیگر سایر معاملاتی که گیرنده چک برگشتی بر مبنای پاس شدن چک ترتیب می‌داد، در هاله‌ای از ابهام قرار می‌گرفت.

بنابراین مسئولان و کارشناسان با بررسی معضل و آسیب‌شناسی فضای معاملات، درصدد رفع آن برآمدند. براساس آسیب‌شناسی‌ها، این مشکلات چند ریشه اصلی داشت که بیشترین تأثیر را در ایجاد فضای نامطمئن در معاملات با چک به جا می‌گذاشت. یکی از ریشه‌ها، کم‌هزینه بودن صدور چک بلامحل برای صادرکنندگان چک برگشتی بود. عامل دیگری با اعتبار شدن چک، نبود تقارن اطلاعاتی بین گیرندگان و صادرکنندگان چک در معاملات بود. وقتی دو نفر در رابطه با خرید و فروش یک محصول با چک معامله می‌کردند، خریدار محصول را صادرکننده چک، می‌توانست کیفیت محصول را بررسی و با اطمینان کامل از صحت و سقم محصول. آن را دریافت کند. اما فروشنده محصول یا گیرنده چک، از هیچ امکانی برای بررسی اعتبار صادرکننده برخوردار نبود. همین مسئله معاملات چکی را برای گیرندگان با ریسک همراه می‌کرد. به گفته کارشناسان اتکای صرف به لاشه کاغذی چک ریشه دیگر ایجاد مشکلات عمده در فضای معاملات همچون جعل، سرقت و کلاهبرداری تلقی می‌شد. بنا به هر دلیلی اگر لاشه کاغذی چک از دسترس دارنده آن خارج می‌شد، دیگر سندی مبنی بر طلب او وجود نداشت. از طریق بررسی مسائل مذکور، مسئولان و کارشناسان برای حل مشکلات کسب‌وکارها در مواجهه با چک‌های برگشتی، تصمیم گرفتند قانون صدور چک را اصلاح کنند.

یکی از آثار مثبت اجرای قانون جدید، کاهش زندانیان ناشی از چک برگشتی است. از دیگر پیامدهای اجرای آن، افت محسوس تعداد و ارزش چک‌های برگشتی مبادله شده است. بنابر گزارش‌های بانک مرکزی از آمار چک‌های مبادله شده در سال ۱۳۹۶، یعنی یک سال پیش از اجرای قانون جدید چک، نسبت تعداد و ارزش چک‌های برگشتی مبادله شده به ترتیب برابر با ۱۵ درصد و ۲۱.۵ درصد برآورد شد. در حالی که نسبت تعداد و ارزش چک‌های برگشتی مبادله شده در سال ۱۴۰۰، به ترتیب برابر با ۹.۱ درصد و ۱۱.۹ درصد بود. از این‌رو پس از اجرای قانون جدید، نسبت تعداد چک‌های برگشتی مبادله شده با کاهش ۳۹.۳ درصدی و نسبت ارزش چک‌های برگشتی مبادله شده با کاهش ۴۴.۷ درصدی همراه بوده که از تأثیر محسوس قانون جدید چک بر معاملات خبر می‌دهد.